

INTERVJU

Boris Trupčević: Ishod pregovora hrvatskih medija s Big Techom mogao bi biti svjetski presedan

[MARIN PAVELIĆ](#) 17. 10. 2023.

Medijski stručnjak za Netokraciju komentira kako nije siguran da su svi svjesni koliko je hrvatski slučaj jedinstven u Europi, na pozitivan način.

Odnos autorskog prava i *Big Techa* u hrvatskoj medijskoj industriji obilježen je usponima i padovima. Veliki uspon predstavlja činjenica što se **jedna mala zemlja izborila za kolektivno pregovaranje**, dok su velikani poput Francuske odabrali individualno pregovaranje i tako stvorili nepravedan sustav koji je oštetiio mnoge male izdavače.

Ipak, ono u čemu nismo uspjeli je postići dogovor između dva kolektivna pregovarača, a to su Društvo za zaštitu novinarskih autorskih prava (DZNAP) i Udruga nakladnika informativnih publikacija (UNIP). Čini se kako nismo puno toga naučili od domaće glazbene industrije koja se našla u sličnoj situaciji kada su *streaming* platforme dolazile u Hrvatsku.

U posljednjem tekstu serijala *Autorsko pravo i Big Tech* **donosimo intervju s Borisom Trupčevićem**, čovjekom koji broji preko 20 godina iskustva rada u medijima te za ovu temu i posebno važno – stručnjaka koji je sudjelovao na implementaciji europske direktive o autorskom pravu na digitalnom tržištu u hrvatski zakon **koja je i zakotrljala cijelu ovu priču**.

Još ste radili u medijima kada se počelo govoriti o prikupljanju naknada od Big Techa na razini Europe. Kako su tada hrvatski mediji pristupili direktivi o autorskim pravima, ali i samom pregovoru s Googleom?

*Sudjelovao sam u lobiranju za donošenje tzv. Copyright Direktive na razini EU, a kasnije kao predstavnik hrvatskih izdavača u donošenju novog Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima, odnosno u implementaciji direktive u hrvatsko zakonodavstvo. Iz perspektive interesa svih medija, ne samo novinskih i digitalnih izdavača, **smatram da je implementacija u Hrvatskoj možda i najbolja u čitavoj EU** jer je u ruke nakladnika stavila najveća moguća prava i najbolju moguću pregovaračku polugu prema globalnim platformama.*

*Zakon obvezuje sve dionike na zajedničko kolektivno ostvarivanje prava, u čemu zapravo nakladnici prednjače zbog količine prava temeljem zakona, a **zbog čega imaju mnogo čvršću poziciju u odnosu na kolege u drugim zemljama.***

Osim jedinstvene fronte koju pruža zakon, zakon je vrlo jasno materijalna prava stavio u ruke izdavača, a osim toga jasno ograničio prenošenje "sažetaka" i linkova na svega nekoliko riječi – u što nisu

uključene fotografije koje značajno utječu na klikanost članaka i koje su u suštini čitavo autorsko djelo.

*Mnogo je još detalja u korist lokalne industrije, **no bit je u tome da naši mediji imaju bolju pregovaračku poziciju nego drugi u EU.** Poziciju predsjednika Udruge novinskih izdavača [napustio sam](#) prije početka ostvarivanja tih prava i pregovora s platformama.*

Hrvatska nije htjela ponoviti grešku Francuza i kako bi se ona izbjegla, direktiva EU implementirana je na drugačiji način u novi Zakon o autorskim i srodnim pravima.

Kako to da je Vama, koji ste tada predstavljali veliki medij, bilo važno da svi mediji dobiju naknadu od Big Techa?

*Prije svega, nije mi bila važna naknada, nego nešto mnogo važnije, a to je **okončanje duboke obespravljenosti autora, izdavača, medija općenito i svih kreativnih industrija u odnosu na globalne platforme.** Prije donošenja direktive i novog zakona mi smo bili posve nemoćni u ostvarivanju svojih prava, ili nikakva prava nismo ni imali.*

Također, od naknade mi je bila važnija kontrola nad vlastitim proizvodima. Ne moramo nužno uzeti naknadu, nego diktirati što se s našim djelima smije, a što ne smije raditi. Na kraju, kao izabranom predstavniku industrije, **moj posao nije bio pobrinuti se samo za vlastiti veliki medij, nego i za sve članove udruge koju sam predstavljao, a čak i za one sudionike koji nisu dio neke asocijacije.** Odgovornost velikih uvijek bi trebala podrazumijevati leadership u ime malih, kao i brigu o tome da svi sudionici tržišta mogu uživati veća prava i raditi u poštenijem tržišnom okruženju.

Gledati samo vlastiti interes je, bit ću malo bezobrazan, sebični i niži oblik života. Izvan priče o direktivi i platformama, ponovit ću nešto što uvijek ponavljam: nepravda koju je **Zoran Milanović** prije mnogo godina napravio malim izdavačima do dan danas nije ispravljena, **dnevne novine plaćaju PDV od 5%, a lokalni tjednici i svi magazini plaćaju PDV od 13%.** Nečuveno je da je ta protuustavna nejednakost opstala toliko dugo i ne nazire se namjera da se to promijeni.

Jedan od dva hrvatska kolektivna pregovarača s Big Techom, ostao

je izrazito nezadovoljan u cijeloj situaciji ostvarivanja autorskih prava u novinarstvu.

Kako komentirate to što se Hrvatska odlučila na kolektivni model prikupljanja naknada, ali i činjenicu da je potom UNIP počeo pregovarati s Googleom bez DZNAP-a te sam UNIP na nikakav način ne surađuje s DZNAP-om?

*Hrvatska je odlično odlučila. Da nije tako, platforme bi vješto razjedinile sve nositelje prava, korumpirale i lobirale bjesomučno, a od ostvarivanja prava ostale bi samo mrvice. Ideja hrvatskog modela bila je zajedničko kolektivno ostvarivanje prava svih dionika, a to je jasno iz samog zakona. **To je od presudne važnosti zbog stvaranja jedinstvene pregovaračke fronte prema platformama.** Zakonski legitimitet jest na strani izdavača, svidjelo se to novinarskim udrugama ili ne, ali ja u tome ne vidim ništa loše.*

*Važno je također razumjeti da platforme imaju mnogo novaca, ali ta vreća nije neograničena niti će **ikakva naknada razriješiti problem nepovratno potrganog poslovnog modela gotovo svih medija, što je terminalno loše i za novinare i za nakladnike, u istoj su nevolji.***

*Zanošenje parolama da će naknada omogućiti novinarima neovisnost i štoveć jesu zapravo vrlo nerealne floskule. Ako pogledamo ekonomsku realnost medijske industrije, to je notorno. **Stotine radnih mjesta nestalo je iz hrvatske medijske industrije, možda i tisuće, ne zato što su poslodavci zli i glupi, nego zato što je potrgan poslovni model.** Svugdje u svijetu. U takvoj situaciji spašava se ono što je ostalo od te djelatnosti, kako bi zapošljavala koliko može, umjesto da se traži neki nadstandard.*

Svije udruge trenutno ne vode dijalog i nisu dogovorile kako će rasporediti naknade kada ih jednom dobiju od Big Techa.

*Važno je znati i da većinu prava **koja je dosad ostvarivao DZNAP zakon jasno stavlja u ruke nakladnika, i to je nedvojbeno.** Taj zakonski zaokret izdavači ni u jednom trenutku, kao znak dobre volje, nisu zloupotrijebili. Gledajući strogo zakon, DZNAP de facto ne bi imao što prikupljati u smislu naknada s obzirom na to da materijalna prava iz djela nastalih u radnom odnosu pripadaju poslodavcu.*

“Ta je ponuda grubo odbijena, u pisanoj komunikaciji o čemu, dakle, postoji trag.”

*U vrijeme dok sam još predstavljao izdavače **osobno sam gđi. Wiesner više puta nudio suradnju, u ime izdavača, kao što sam ponudio i preliminarni prijedlog raspodjele materijalnih naknada.** S obzirom na to zakonski okvir, smatrao sam da je ponuda itekako fer, ako ne i velikodušna.*

Konkretno, izdavači su ponudili omjer 80-20 i 20-80 za dvije kategorije naknada. Za naknade koje se prikupljaju od press clippinga, što je prije svega zasluga novinara koji su stvarali DZNAP i

uspostavili sustav naplate, sada se primjenjuje omjer 50-50, pola novinarima, pola izdavačima. **Kao znak dobre volje, ponudili smo povećanje tog omjera na 80% u korist novinara, za novac koji je siguran.**

S druge strane, u kontekstu novog zakona, ponudili smo da novinarima pripadne 20% od naknada koje bi se ostvarile od globalnih platformi. Podsjećam pritom da izdavači imaju zakonsko uporište naprosto uzeti sve, **no svi su bili složni u pristupu koji poštuje doprinos novinara zaštiti intelektualnog vlasništva** i koji podržava uspostavljeni sustav materijalnog nagrađivanja rada novinara koji najčešće obrađuju najvažnije društveno-političke teme.

Ta je ponuda grubo odbijena, u pisanoj komunikaciji o čemu, dakle, postoji trag. DZNAP je time, smatram, sam sebe isključio iz suradnje pokazavši da nastupa s vrlo nekonstruktivnih pozicija.

Ultimativno zahtijevati raspodjelu pola-pola kada ti zakonom de facto ne pripada ništa je za mene neshvatljivo iracionalno. Demonstrativno odbaciti dobru volju onoga tko ti treba biti partner također je, meni osobno, potpuno neshvatljivo i nespojivo s dijalogom. Drugim riječima, vidim da se iz te priče izostavljaju presudne činjenice. Što se događalo nakon mojeg mandata zaista ne znam, ali vjerujem da je nažalost mogućnost suradnje vrlo mala.

Kako bi se te naknade trebale računati?

Mislim da je to gotovo nevažno. Ono što je mnogo važnije jest činjenica da su mediji novim zakonom **dobili pravo i moć da upravljaju svojim proizvodima od početka do kraja**, što ne mora nužno značiti isključivo ubiranje naknade, nego i pregovaranje s platformama o tome na koje načine smiju, a na koje ne smiju koristiti sve oblike medijskih sadržaja. Kako upotrijebiti zakonska prava je na samim medijima, a osobno smatram da bi zakonske poluge trebalo iskoristiti smjelo i hrabro.

Teško mi je govoriti o metodi izračuna s obzirom na to da nisam uključen u pregovore, no svakako bih **vodio računa o tome da te naknade s vremenom isključivo rastu u bilo kojim okolnostima**. Prema tom kriteriju bih kreirao metodu izračuna. Platforme poput Googlea i Facebooka banalizirat će i podcjenjivati ekonomsku vrijednost "izloga" sadržaja koji su, ponašajući se kao posrednici i distributeri, preoteli od tradicionalnih medija. No, ekonomska vrijednost je ogromna!

U pregovorima koje je vodila glazbena industrija sa streaming platformama možemo pronaći lekcije za medijsku industriju koja trenutno vodi pregovore s Big Techom.

Milijuni sati medijske konzumacije **zasnivaju se upravo na razgledavanju "izloga" koji privlači korisnike i povećava frekvenciju njihovih posjeta**. Svu tu ekonomsku vrijednost platforme su "preotele" i usisale praktički bez centa troška i to napokon treba jasno i glasno reći, staviti na stol kao polazišnu točku pregovora.

Pritom, ne govorim samo o linkovima, nego primjerice i o obradi sadržaja iz kojih se primjerice na **Google (SERP) nude specifični**

sažeci s ciljem da korisnik nikad ne ode na website

medija. Dominacija i profiti velikih platformi zasnivaju se na besplatnom radu, eksploatiranju raznih vrijednosti bez ikakve naknade tj. bez ulaznih troškova i na pretvaranju korisnika u proizvod.

Može li nam neka druga europska zemlja poslužiti kao primjer u raspodjeljivanju naknada?

S obzirom na to da hrvatski mediji imaju jednostavniju i povoljniju situaciju smatram da se **ne bi smjeli povoditi za primjerima iz drugih zemalja.** Imao sam prilike mnogo puta posvjedočiti kako izdavači u najvećim europskim zemljama nisu postupali mudro nego reaktivno, nisu postupali u svojem najboljem interesu, a nisu ni pokazali jedinstvo u ovako važnoj temi.

Štoviše, mnogi su pokleknuli pred ucjenama platformi ili su se dali korumpirati i razjediniti. Drugim riječima, zagovaram stvaranje vlastite prakse, prije svega zato što hrvatski mediji imaju zakonska uporišta koja im u ruke stavljaju veliku pregovaračku moć.

Nisam siguran da su svi svjesni kakvu polugu imaju naši mediji i koliko je potencijalno važan ishod naših pregovora na europskoj razini.

Kako biste pristupili pregovorima s Big Techom?

Osobno, pregovore bih vodio vrlo tvrdo i vrlo maksimalistički, uz spremnost da pregovori propadnu i da se s platformama uđe u ozbiljan konflikt, pod cijenu gubitka internetskih posjeta koje dolaze putem tih platformi. Većina izdavača previše je fokusirana na potencijalni gubitak prometa, upadajući u klasičnu i dobro poznatu zamku platformi, umjesto da osvijesti da pozicija ovisnosti nikad neće dobro završiti za medije. **Mediji podcjenjuju vlastitu snagu, a platforme su jako vješte u sediranju izdavača,** imaju cijelu vojsku ljudi koji se bave time kako neutralizirati inicijative oko autorskih prava i sve druge regulatorne prijetnje.

Nadalje, činjenicu da hrvatski zakonski okvir daje medijima vrlo snažnu poziciju nastojao bih kapitalizirati u pregovorima, znajući da se platforme s takvim okvirom još nisu susrele. Tu je i vrijednost presedana, ili izostanka presedana. **Hrvatski mediji u poziciji su da se izbore za možda najzapaženiji ishod pregovora s platformama, jedinstven u svijetu.**

Francuski izdavači i Google postigli su dogovor prema kojem Google mora isplatiti 76 milijuna dolara oštećenim francuskim izdavačima kako bi izdavači povukli tužbe.

“Ovisno o tijeku pregovora i međusobnim dogovorima, pregovori će završiti ili na svjetskim naslovnica ili u potpunoj tišini.”

*S druge strane, platformama je takav ishod u maloj Hrvatskoj mnogo problematičniji nego bilo koji iznos novaca. Imaju goleme sume na računima. **Potencijalna šteta od “hrvatskog presedana” za njih je nemjerljivo veća od iznosa** koji bi čak i u najmaksimalističkim scenarijima morali platiti hrvatskim medijima.*

Šteta je, prije svega, u tome što bi presedan dramatično povećao apetite medija u drugim zemljama, dokazao bi da se moglo drugačije i da se može bolje u hrvanju s globalnim gigantima. **I to je za naše medije odlična pregovaračka poluga.** Naravno, ovisno o tijeku pregovora i međusobnim dogovorima, takvi bi pregovori završili ili na svjetskim naslovnicama ili u potpunoj tišini, a mislim da sam time dovoljno rekao.

Ostali tekstovi na temu autorskog prava i Big Tech

Ovim tekstom zaključujemo serijal ***Autorsko pravo i Big Tech*** u kojem se još nalaze tekstovi:

1. [Autorsko pravo & Big Tech: Pobjedili smo Golijata, ali sad se moramo dogovoriti među sobom](#)
2. [Valentina Wiesner: Manjak suradnje među kolektivnim pregovaračima ide u korist samo Big Techu](#)
3. [Evo kako je hrvatska glazbena industrija pregovarala s Big Techom!](#)

Članak je dio serijala "Autorsko pravo i Big Tech" realiziran uz podršku Agencije za elektroničke medije.